

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΤΗΝ 17η ΝΟΕΜΒΡΗ 1973

Κλείνουν φέτος 42 χρόνια από τότε που τα άρματα μάχης, γκρεμίζοντας την πύλη του Πολυτεχνείου, κατέστειλαν την εξέγερση του Πολυτεχνείου εναντίον της δικτατορίας της 21ης Απριλίου του '67, εξέγερση της οποίας τη μνήμη γιορτάζουμε σήμερα.

Επειδή θεωρούμε ότι η γνώση της Ιστορίας ενισχύει την εθνική μας αυτογνωσία και μας δίνει διδάγματα, πάνω στα οποία μπορούμε να στηρίζουμε ρεαλιστικά την εθνική μας αυτοπεποίθηση, θα γίνει μια προσπάθεια να προσεγγίσουμε την εξέγερση του Πολυτεχνείου από τη σκοπιά αυτή.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου, μολονότι δεν οδήγησε στην κατάλυση της Δικτατορίας, ασφαλώς σηματοδοτεί την απαρχή του τέλους της και συμβολίζει, σε συνθήκες εθνικής ενότητας, την σχεδόν καθολική αντίθεση του ελληνικού λαού στη συνέχισή της, πέρα και πάνω από τις όποιες κομματικές διαιρέσεις υπήρχαν.

Επιπλέον και οι διεθνείς εξελίξεις που, παρά τις απαγορεύσεις, τα ψεύδη και τη λογοκρισία, είχαν φτάσει στα αφτιά και των Ελλήνων, ενισχύουν, με έμμεσο τρόπο, το αντιδικτατορικό φρόνημα της νεολαίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις εξεγέρσεις της νεολαίας της Αμερικής με το κίνημα των "παιδιών των λουλουδιών" ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, καθώς και της νεολαίας της Γαλλίας το Μάη του '68, κίνημα αμφισβήτησης των κοινωνικών δομών και των παραδοσιακών αξιών, που πυροδότησαν ανάλογες φοιτητικές και κοινωνικές εκρήξεις και σε άλλες χώρες. Είναι σε τελική ανάλυση η εξέγερση της γενιάς που ο Διονύσης Σαββόπουλος την είχε περιγράψει το 1973 με τους στίχους του τραγουδιού του :

"Τα παιδιά με τα μαλλιά
και με τα μαύρα ρούχα
φέρνουνε μηνύματα
για μιαν αγάπη που 'χα"

Και αυτή η αγάπη είναι η αγάπη για την Ελευθερία και τη Δημοκρατία.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή...

Το στρατιωτικό κίνημα της 21ης Απριλίου του 1967 δεν αποτέλεσε έκπληξη. Αντίθετα μάλιστα αναμενόταν από πολλούς και είχε μάλιστα προβλεφτεί από αρκετούς πολιτικούς ηγέτες της εποχής εκείνης, όπως ο Ηλίας Ηλιού, ηγέτης της ΕΔΑ, του κόμματος της τότε Ενωμένης Αριστεράς, ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος, αρχηγός της ΕΡΕ, του κόμματος της τότε Δεξιάς και άλλους.

Η αλήθεια, λοιπόν, είναι ότι η Δικτατορία επιβλήθηκε βίαια μεν, αλλά με σχετική ευκολία. Το βασιλικό αντικίνημα στις 13 Δεκεμβρίου του 1967 ήταν μια ατυχής σύγκρουση των Ανακτόρων και των Στρατηγών με τη χούντα των Συνταγματαρχών, η οποία με διώξεις, εξορίες και βασανιστήρια κατόρθωσε για μια πενταετία περίπου να έχει τον απόλυτο έλεγχο του κράτους.

Από τα πρώτα χρόνια της Δικτατορίας το αντιστασιακό κίνημα προσπάθησε να διαμορφώσει ένα αρνητικό κλίμα για το φασιστικό καθεστώς της Χούντας, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της χώρας, χωρίς όμως να επηρεάσει ουσιαστικά το ίδιο το καθεστώς. Έτσι, για παράδειγμα, η καταδίκη της Ελλάδας για τα βασανιστήρια και η εκδίωξή της από το Συμβούλιο της Ευρώπης, με πρωτοστάτες τα Σκανδιναβικά κράτη, δεν ήταν τέτοιας σημασίας ώστε να κλονιστεί το καθεστώς. Στο εσωτερικό δε η αντιστασιακή δράση είχε κατά κύριο λόγο τη μορφή της παθητικής αντίστασης, με εξαίρεση την κορυφαία αντιδικτατορική πράξη, αυτής της απόπειρας δολοφονίας του δικτάτορα Γεώργιου Παπαδόπουλου από τον Αλέκο Παναγούλη στις 13 Αυγούστου του 1968, για την οποία ο Παναγούλης βασανίστηκε και καταδικάστηκε δις εις θάνατον.

Το γεγονός όμως, ότι η όποια αντιστασιακή δράση δεν είχε πρακτικά αποτελέσματα κλονισμού του καθεστώτος της Χούντας, δεν πρέπει να μας οδηγήσει στο μηδενισμό της οφειλόμενης τιμής σε όσους τόλμησαν είτε με λόγια είτε με πράξεις, να ορθώσουν το ανάστημά τους απέναντί της. Γιατί τιμή και σεβασμός οφείλεται σε καθένα που, χάριν των ιδεών του και ακόμα περισσότερο της αγάπης του για την Ελευθερία, διακινδυνεύει να φυλακιστεί, να εξοριστεί, να υποστεί βασανιστήρια και εξευτελισμούς.

Ακόμη δε, πολύ περισσότερο οφείλουμε τιμή και σεβασμό σε όλους εκείνους τους πολλούς ανώνυμους, που δεν διεκδίκησαν στη συνέχεια δάφνες και αξιώματα σε αναγνώριση εκείνης της δράσης τους. Όπως λέει και ένας μαθητής που συμμετείχε τότε στην εξέγερση του Πολυτεχνείου : "Δεν υπήρξαμε τρελοί, την αγαπήσαμε την Επανάσταση και την πιστέψαμε. Υπήρξαμε τα καταπιεσμένα παιδιά της Δικτατορίας, μεγαλωμένοι με τους καλαματιανούς του Παπαδόπουλου και τα εμβατήρια της 21ης Απριλίου, θυμωμένοι που δεν μας άφηναν να ακούμε και να διαβάζουμε ό,τι θέλαμε. Γι' αυτό στα Πανεπιστήμια, με τις στοιχειώδεις ακαδημαϊκές ελευθερίες, η περιρρέουσα ατμόσφαιρα ήταν δική μας και όχι δική τους. Γραμμάτιο και διαβατήριο της γενιάς μας για την Ιστορία στάθηκε το Πολυτεχνείο..."

Αυτή η γενιά λοιπόν, συνέτεινε στη διαμόρφωση εκείνου του κλίματος που οδήγησε τον αντιστασιακό αγώνα να πάρει πιο ενεργές μορφές. Στις αρχές του 1973 τα Πανεπιστήμια βράζουν. Στις συνελεύσεις των φοιτητών το αίτημα για τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών είναι φανερό ότι στρέφεται κατά της Δικτατορίας, η οποία απαντά ντύνοντας τους "άτακτους" φοιτητές στο χακί: Συγκεκριμένα με νομοθετικό διάταγμα στις 10 Φεβρουαρίου επιτρέπει την άρση της αναβολής στράτευσης για τους φοιτητές που απέχουν από τα μαθήματα. Αυτό όμως το μέτρο αντί να καταστείλει την αναταραχή στα Πανεπιστήμια, όξυνε την αντιπαράθεση του φοιτητικού κινήματος με τη Δικτατορία, οδηγώντας στις δύο καταλήψεις της Νομικής Σχολής το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 1973. Τα συνθήματα "ΚΑΤΩ Η ΧΟΥΝΤΑ" και "ΨΩΜΙ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ" ακούγονται σε όλη την Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό, δίνοντας μια ηχηρή απάντηση στην προπαγάνδα της Χούντας ότι πρόκειται τάχα μόνο για αναρχικές εκδηλώσεις μιας οργανωμένης αριστεράς μειοψηφίας.

Η συμμετοχή παιδιών στις καταλήψεις της Νομικής, όχι μόνο της αριστεράς αλλά και από άλλους πολιτικούς χώρους, αποδεικνύουν τον ολομέτωπο αντιχουντικό αγώνα από το ευρύτερο φάσμα των πολιτικών δυνάμεων. Συγκεκριμένα ο αριθμός των φοιτητών στη συνέλευση της Νομικής της 21ης Φεβρουαρίου φτάνει τους 4000 και καθώς κανένα αμφιθέατρο δεν μπορεί να χωρέσει το μεγάλο αυτό πλήθος, οι φοιτητές απλώνονται σε ολόκληρο το κτίριο, από το ισόγειο μέχρι την ταράτσα του, δίνοντας τον περίφημο "όρκο" που επαναλαμβάνεται από όροφο σε όροφο :

"Εμείς οι φοιτηταί των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ορκιζόμεθα εις το όνομα της Ελευθερίας να αγωνισθώμεν μέχρι τέλους δια την κατοχύρωσιν: των ακαδημαϊκών ελευθεριών, του πανεπιστημιακού ασύλου, της ανακλήσεως όλων των καταπιεστικών νόμων και διαταγμάτων... Η βία και η τρομοκρατία δεν θα περάσουν. Ζήτω ο φοιτητικός κόσμος της Ελλάδος"

Οι εικόνες της αιματηρής ανακατάληψης της Νομικής από την Αστυνομία και η παραίτηση της Συγκλήτου συνοδευόμενη από τη δηκτική φράση της: "Σας παραδίδουμε τη Διοίκηση των Ανωτάτων Σχολών. Βάλετε μερικούς λοχαγούς να τις διοικήσουν", κάνουν το γύρο του κόσμου και εντείνουν τις πιέσεις προς τη Χούντα να κάνει κάποια κίνηση. Η πίεση εναντίον της Χούντας αυξάνεται ακόμη περισσότερο μετά τη δημοσίευση μακροσκελών δηλώσεων του αυτο-εξόριστου στο Παρίσι Κωνσταντίνου Καραμανλή τον Απρίλιο του '73, οι οποίες αποτελούν μια ύστατη προειδοποίηση προς τους στρατιωτικούς να παραδώσουν οικειοθελώς την εξουσία.

Το Μάιο του 1973 εκδηλώνεται το από μήνες κυοφορούμενο κίνημα στο Πολεμικό Ναυτικό, με την "ανταρσία" των προοδευτικών αξιωματικών και ναυτών του αντιτορπιλικού πλοίου "Βέλος" και τον ελλημενισμό του στον όρμο Φιουμιτσίνο της Ιταλίας, ζητώντας πολιτικό άσυλο. Το γεγονός αυτό ενήργησε σαν καταλύτης μιας ιστορικής διαδικασίας που σηματοδότησε το τέλος της Δικτατορίας, αφού κατάφερε να καταδείξει σε ολόκληρο τον κόσμο ότι η Χούντα δεν έχει πλέον τον πλήρη έλεγχο ούτε των Ενόπλων Δυνάμεων, καταφέροντάς της έτσι ένα καίριο πλήγμα.

Η Χούντα απαντά στις πιέσεις με το διορισμό κυβέρνησης ανδρείκελών της με επικεφαλής το Σπύρο Μαρκεζίνη την 1η Οκτωβρίου του '73. Η προσπάθεια της κυβέρνησης Μαρκεζίνη να δώσει μια χροιά φιλελευθεροποίησης στο καθεστώς, αίροντας την ισχύ του στρατιωτικού νόμου, διευκολύνει την εκδήλωση της στάσης της νεολαίας εναντίον της.

Στις 14 Νοεμβρίου ημέρα Τετάρτη οι φοιτητές καταλαμβάνουν το Πολυτεχνείο, θέτουν σε λειτουργία ισχυρό ραδιοφωνικό πομπό με εμβέλια σε ολόκληρη σχεδόν την Αθήνα και δίνουν ένα ξεκάθαρο πολιτικό στίγμα: στόχος είναι η ανατροπή της Χούντας πράγμα που διεμήνυσε με σαφή τρόπο η Συντονιστική Επιτροπή Κατάληψης του Πολυτεχνείου, στην ανακοίνωσή της προς τους δημοσιογράφους την Πέμπτη 15 Νοεμβρίου.

Στο Πολυτεχνείο συρρέουν χιλιάδες λαού. Η Χούντα αποφασίζει να επέμβει δυναμικά, αλλά η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου υπό τον τότε πρότανή της Κωνσταντίνο Κωνοφάγο δεν δίνει τη ζητούμενη άδεια να εισβάλει στο Πολυτεχνείο η Αστυνομία. Την Παρασκευή 16 Νοεμβρίου ο κόσμος που συγκεντρώνεται έξω από το Πολυτεχνείο υπολογίζεται να ξεπερνά τις 20000. Τα συνθήματα που κυριαρχούν είναι:

"ΨΩΜΙ - ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ" ,

"ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ - ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ" ,

"ΚΑΤΩ Η ΧΟΥΝΤΑ" ,

"ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΙ ΑΓΩΝΑΣ" κ.α.

Η φοιτητική εξέγερση έχει πλέον αποκτήσει χαρακτήρα λαϊκής εξέγερσης, τροφοδοτούμενη μεταξύ άλλων και από την οικονομική δυσарέσκεια που έχουν δημιουργήσει οι επιπτώσεις της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης του 1973. Εκείνη τη στιγμή παίρνεται η απόφαση να επέμβουν τα τανκς. Από τις 8 το βράδυ της Παρασκευής της 16ης Νοεμβρίου αρχίζουν να πέφτουν δακρυγόνα, να πληθαίνει ολοένα η παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή και συγχρόνως να κινούνται απειλητικά τα τανκς. Μέχρι τις 3 το πρωί του Σαββάτου 17 Νοεμβρίου από το ραδιοσταθμό των εγκλείστων του Πολυτεχνείου που έχουν μετατραπεί σε "ελεύθερους πολιορκημένους", ακούγονταν συνεχείς εκκλήσεις για φάρμακα, οδηγίες για την αντιμετώπιση των συνεπειών της χρήσης δακρυγόνων και συνθήματα κατά της Χούντας.

Με την εμφάνιση των τανκς μπροστά στην κεντρική πύλη, η φωνή του εκφωνητή ακουγόταν γεμάτη ένταση και αγωνία από το μεγάφωνο του Πολυτεχνείου και τη συχνότητα του ραδιοσταθμού:

"Είμαστε άοπλοι! ... Οι φαντάροι είναι αδέρφια μας, δεν θα μας πυροβολήσουν..." και συγχρόνως απάγγελναν τον Εθνικό μας Ύμνο.

Η έκκληση "Αδέρφια μας φαντάροι" όμως πέφτει στο κενό αφού στις 3 και πέντε το πρωί του Σαββάτου 17 Νοεμβρίου ένα τεθωρακισμένο γκρεμίζει τη πύλη του Πολυτεχνείου, "τσαλακώνοντας" μια Μερσεντές που είχε τοποθετηθεί ακριβώς πίσω της και πολτοποιώντας τα σώματα των νέων που ήταν γαντζωμένα στα κάγκελα.

Σύμφωνα με τον επίσημο απολογισμό, οι νεκροί του Πολυτεχνείου είναι 13. Ωστόσο τα θύματα εκτιμώνται πολύ περισσότερα, αν αθροιστούν σε αυτά οι νεκροί από αδέσποτες σφαίρες και από άλλες αιτίες που σχετίζονται με το Πολυτεχνείο.

Από κει και πέρα οι εξελίξεις τρέχουν ραγδαία. Μέσα σε λίγες μέρες σημειώνεται νέο στρατιωτικό κίνημα και τη Χούντα του Παπαδόπουλου διαδέχεται η Χούντα του Ιωαννίδη. Ο τραγικός αυτός και ολιγοφρενής άνθρωπος οργάνωσε το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου στην Κύπρο, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την εισβολή των Τούρκων στο νησί και την κατάληψη και κατοχή του βόρειου τμήματός του μέχρι και σήμερα. Αυτό ήταν το εθνικό κόστος που πλήρωσε η πατρίδα μας από την 7χρονη Δικτατορία και αυτό ήταν συνάμα και το τέλος της. Η τραγωδία της Κύπρου οδήγησε στην πλήρη κατάργηση του καθεστώτος και στην παράδοση της διακυβέρνησης στους πολιτικούς. Ακολουθεί η επάνοδος του Κωνσταντίνου Καραμανλή από την εξορία στις 24 Ιουλίου 1974 σε συνθήκες αποθεωτικού παραληρήματος και ο σχηματισμός Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας καθώς και η αποκατάσταση της Δημοκρατίας.

Η ιστορική διαδικασία, που οδήγησε στην απελευθέρωση αυτή, και της οποίας κορυφαίο γεγονός αποτέλεσε η εξέγερση του Πολυτεχνείου, συνιστά ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά κατορθώματα της νεότερης ιστορίας μας. Πολύτιμα διδάγματα αυτής της εμπειρίας αποτελούν αφενός η σημασία της εθνικής μας ενότητας, η οποία πρέπει να στηρίζεται στις δημοκρατικές διαδικασίες, και αφετέρου η επιβεβαίωση ότι σε δύσκολες εποχές της πορείας του έθνους μας ο λαός είναι εκείνος που, με τις πρωτοβουλίες του, υπαγορεύει στις πολιτικές δυνάμεις τις σωστές κατευθύνσεις.

Η συγκεκριμένη επέτειος έχει τεράστια σημασία αφού και στις μέρες μας καθίσταται πιο επίκαιρη όσο ποτέ, διακηρύσσοντας το μήνυμα πως σε μια εποχή φόβου και σκοταδισμού, οι νέοι άνθρωποι, με την αγνότητα και τη δίψα τους για ελευθερία, συσπείρωσαν γύρω τους όλους εκείνους που έβλεπαν αλλά φοβόντουσαν να μιλήσουν, με αποτέλεσμα ένα, αρχικά φοιτητικό κίνημα να μετατραπεί σε επανάσταση εναντίον σε κάθε είδους βία. 😊